

heraldika - a jak dál ?

Obíráme-li se slovem věda a ptáme-li se po jeho obsahové náplni i významové hodnotě, nutně se musíme obracet také k základům tohoto slova, k slovesu "vědět" a k jeho nejbližším příbuzným, jimiž jsou "vědění", "vědomost", "zvidání". V posledním slově jistě pociťujeme jeho shodný význam se slovem "poznávání" a tím také odhalujeme závislost slova "věda" na současné poznávací schopnosti a tím i duchovní úrovni a vývojovém stupni lidské společnosti.

Tak např. hvězdopraectví, astrologie, bylo ještě před 400 lety označováno za vědu a všeobecně se uznávala možnost předvídat lidské osudy z postavení hvězd, kdežto dnes, doufejme, je to již jen pověra odsouzená k živení jako pouťová atrakce, u které není možno ohlupování lidí v tomto směru potlačit direktivním zásahem. A tu jsme u další významové závislosti slova věda, závislosti na panujícím světovém názoru, diktovaném vládnoucí třídou. Středověká církev před čtyřmi staletími se nestavěla proti hvězdopraectví, astrologii, avšak okamžitě vystoupila proti astronomii, hvězdoznalectví, jakmile tato nová a podle dnešních názorů skutečná věda počala rozbíjet tehdy platné zákony o oběhu planet a ocitla se tak v rozporu se světovým názorem, založeným na bibli a v ní obsaženém učení.

Panující světový názor založený na určité míře prozkoumání okolních jevů a logickou dedukcí uvedený v soustavu podle určitého náhledu filosofické povahy může skutečně podstatně ovlivnit rozhodnutí, zda některé lidské poznávání má vědecký charakter či nikoliv. A tu jsme u heraldiky, znakovství, která platila za vědu již od dob jejího vzniku ve 12. a 13. století, vědu a umění zároveň, protože jejím úkolem je nejen znaky znát, ale také je popisovat, navrhnout a kreslit. Charakter heraldiky jako vědecké disciplíny byl pak ještě umocněn, když se již v 18. a zvláště pak v 19. století stalo zvykem nejen znaky znát a tvořit, ale také se ptát po jejich historickém původu a po právech, která jejich užívání podminovala. V tomto stadiu se ovšem obec ctitelů heraldiky rozdělila na ty, kteří zkoumali znaky z vyšších hledisek historických a právních, a na ty, jejichž záliba se vybíjela jen ve shledávání znaků a jejich obdivování.

Nelze popřít, že onen laický obdiv znaků vyrůstal často z určité maloměstské touhy mít také rodový znak a připodobnit se tak šlechtě, která tehdy ještě trvala ve svých právech feudálního původu. Odtud také pramenily příčiny četných podvodů, které měly umožnit některým jedincům na podkladě padělaných dokladů právo na znak a popřípadě i na určitý stupeň šlechtictví. V neblahé naměti je tu činnost milánského heraldického

ústavu, který každému žadateli zjistil za jistě nemalý poplatek znak jeho předků v dávné minulosti, ovšem s odvoláním na neexistující prameny a v místech, kde by neměl podvedený možnost kontroly. Kromě toho byly i procesy, vedené proti osobám, které pomocí padělaných dokladů dokázaly příbuznost se zaniklými šlechtickými rody podobného jména a mohly si proto vyžádat na panovníku obnovení šlechtictví. V tomto směru je u nás známa neblahá činnost Václava Mejšského, který vypracovával zpadělané rodokmeny.

Maloměstská touha po prohlášení se za potomka šlechtického rodu přenesla se, žel, i do časů první republiky, kdy bylo už šlechtictví zrušeno zákonem z roku 1919. Byly osoby, které se na základě shodnosti jmen prohlašovaly za potomky starých českých rodů a pobělohorských pokutníků a měly k tomu účelu vypracovány své rodokmeny, sahající daleko do minulosti. Jen ten spojovací článek mezi posledním známým členem šlechtického rodu a prvním zjištěným předkem domnělého potomka chyběl a ten ne a ne se objevit.

Za těchto okolností nelze se divit, že se první vlna našeho socialistického revolučního hnutí obrátila proti heraldice (a zároveň genealogii) a nepřála jejímu studiu jako vědy. Vycházelo se tu z mylného názoru laiků, že je heraldika záležitost výlučně šlechtická a tudíž neslučitelná se socialistickým zřízením. Ti, kteří tak krátkozrace pohlíželi na heraldiku, ovšem zapomínali, že heraldika i po zrušení šlechtictví stále žije ve znacích měst, církevních institucí a států. Důsledkem jejich politiky bylo pak zanedbání heraldické výuky a konečným výsledkem zcela přirozeně nic jiného než dnešní kresebné zmetky, které se objevují v nejruznějších časopisech.

Je nejjvyš na čase, abychom si konečně uvědomili postavení heraldiky v soustavě socialistické vědy a určili její úkoly jako platného pomocníka. Je jisté, že heraldika zůstává pomocnou vědou historickou, a v tom smyslu že je obzvláště nutné dále pokračovat v díle akademika Václava Vojtíška, který svými pracemi objasňoval původ československých zemských znaků a znaků měst a zároveň ukázal cesty, jak přistoupit k řešení otázky původu a vývoje znaků cechů a církevních institucí. Pro potřeby tohoto studia se nevyhne sbírání znaků, nikoliv že záliby, ale ze skutečné potřeby.

Tu chtěl bych poukázat na dosud málo povšimnutou skutečnost, že je heraldika také jednou z nejdůležitějších pomocných věd - dějin umění! Stavby, obrazy, plastiky bývaly ozdobovány tesaným, malovaným nebo rytým erbem nebo dvojnáskem, kde první znak představoval erb manžela a druhý erb manželky, a při naprostém nedostatku písemných zpráv jsou tyto často jediným dokladem, kdo byl podnikatelem stavby, donátorem obrazu či plastiky nebo koho obraz představuje a komu patřil ten který předmět. Samozřejmě, že takové určení podle znaku nebo znaků přispívá i k přesnějšímu určení doby vzniku té které památky a tím také k jejímu lepšímu zařazení do proudu vývoje buď příslušného slohu nebo samotného umělce. Moci provést takové určení předpokládá ovšem mít soupisy znaků a zvláštní klíče, podle heraldických a obecných figur k jejich určování.

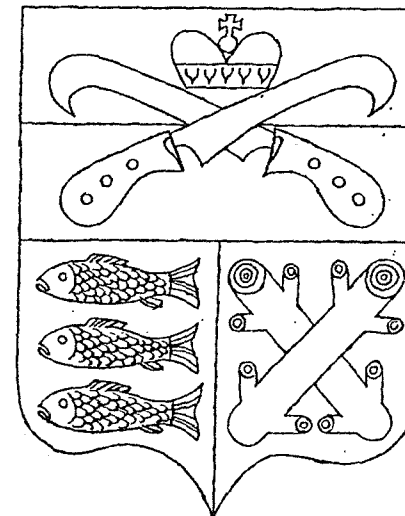
Nejde tu však jen o otázky historické. Sbíráni znaků umožňuje jejich studium, nesmírně nutné pro poznání zákonů heraldické tvorby a kresby. Všimněme si k tomu účelu na př. dnešního znaku Rumunské socialistické republiky. Svou mnohotvárnou kresbou horské krajiny ve věnci z klasů a praporů není znakem v heraldickém slova smyslu. Heraldická kresba musí být jednoduchá, a má-li už znaková figura vyjadřovat určitou myšlenku, pak i v tomto případě musí být užito co nejjednodušších prostředků.

Z toho je vidět, že i samotné slovo "znak" je chráněno, má naprosto určitý význam a značí kresbu na štítě, zhotovenou podle určitých pravidel a užívanou za určitých právních podmínek a právní ochrany. V uvedeném rumunském případě a podobně i u některých jiných lidově demokratických států by se nemělo proto mluvit o znaku, ale o výsostném státním znamení. Podobně nejsou znaky, i když jsou kresleny na štítě, klubové odznaky a obchodní značky, protože jejich vznik a právní ochrana jsou jiného druhu než u znaků ve vlastním slova smyslu. Vůbec pak nejsou znaky ona znamení, jež si vytvářejí a dále užívají jednotlivci ze záliby k heraldice, protože nebyly uděleny a nepoživají žádné právní ochrany.

Právo na znak je jednou z nejpodstatnějších částí heraldiky a erby jednou příslušným orgánem uznané nebo udělené nelze libovolně měnit. Proto, i když nemáme již panovníka, k jehož výlučným právům udělování znaků náleželo, musí zůstat rozhodování o udělování městských znaků i nadále v rukou státu, dnes ministerstva vnitra. To budiž připomenuto na adresu těch národních výborů, které by nyní chtěli nebo dokonce provádějí svévolné změny ve svých městských znacích, a také těm národním výborům, které si znaky vymýšlejí.

V neposlední řadě tkví význam studia starých znaků v poznávání způsobu kresby. Skutečný znak nelze nakreslit v nějakým způsobem, a také odstín barev nemůže být ledajaký. I v tomto směru zůstává trvalým úkolem heraldiků, aby působili na kreslíře a vedli je k vyšší úrovni tvorby. Jedině za této podmínky zmizí ze světa nevhodné malovánky erbů, jichž jsme dnes svědky v tisku. Učit se na starých vzorech neznamená ovšem zároveň tyto staré vzory kopírovat. Skutečný výtvarník, jakým byl na př. Břetislav Štorm, vytvoří na základě starých pravidel nové hodnoty moderních tvarů a přece odpovídající duchu heraldické kresby.

PhDr. Vlad. J. Sedlák

O PŘIBYSLAVSKÝ ZNAK

Ve znaku města Příbyslavi je jedna záhada, kterou by měli příslušní činitelé objasnit - snad ohledáním na místě, t. j. v městském archivu. V diskusi, která se týkala jiné otázky, napsal kdysi zesnulý prof. Friedrich, že jsou mu známy dvě formy městského znaku, vlastně městského pečeti. Zprvu Příbyslav pečeti prostým znkem Ronovců - to jsou známé ostrve. Potom je znám znak jak ho rozmnožil a stanovil v r. 1631 pobělohorský nabyvatel, kardinál Dietrichstein; jeho rod zůstal městskou vrchností do konce starých řádů v r. 1848. Tento znak má tři pole: v prvním jsou dva nože s knížecí korunou, to je znak dietrichsteinský (nebo není: o to právě šlo prof. Friedrichovi, ale o to nám nyní nejde). Třetí znak jsou svrchu zmíněné ostrve; ale druhé pole složeného městského znaku jsou tři ryby. A tu vzniká naše otázka.

Prý jsou to kapři - znak Hertvíka ze Sejdlic, který koupil příbyslavské panství v r. 1597, a ztratil je po Bílé Hoře jakožto účastník povstání. Nuže - bylo by na výsost nápadné, kdyby kardinál Dietrichstein, habsburský pověřenec pobělohorské očišty na Moravě, byl zvětšil na pečeti svého města památku na toho rebela, kterému město právě vzal. To je - počítáme-li s mentálníou toho kterého období - jako kdybyste uslyšel, že někdo věnoval liberecké radnici podobiznu Konráda Henleina, na památku že tam byl Gauleitrem.

Máme starý zápis, že tři ryby (tři štiky) byly znakem právě toho pana Přibyslava, po němž se město jmenuje. Z rodu Ronovců byl jeho zeť, na kterého pak panství přešlo. Kdyby se zjistilo, že už před Bílou Horou nějaká přibyslavská pečeť - ovšem pravá, a to lze zjistit jedinečně ohledáním! - vykazuje vedle ostrví ty tři ryby, pak by věc byla naprosto jasná. Měli bychom důkaz, že tři ryby opravdu byly znakem pana Přibyslava a věděli bychom, že Přibyslav uchovala památku na svého zakladatele.

Myslím, že dějiny památného města si zaslouhují, aby věc byla vyšetřena.

Karel Schwarzenberg

herolt

Když dvacátého druhého října t. r. - dva roky a čtyři dny od založení našeho heraldického spolčenství - bylo na svolané plenární schůzi voleno nové předsednictvo, byla při této příležitosti zřízena též hodnost herolda. Domnívám se tudíž, že by bylo vhodné krátce pojednat o poslání heroldové, čímž byl, kdy povstal, o jeho právech a povinnostech, zdůraznit jeho význam.

Úřad heroldský vzniká zhruba ve XIII. století. Vyrůstá z potřeby a nutnosti. Znaky se množily a začínalo být žádoucí udělat v nich přehled. Tam, kde původně byla účelnost, zavést pořádek a dozor nad zvyklostmi, mezitím ustálenými v pravidla.

Z původní služebné činnosti posílá a hlasatelů středověkého panstva, což zastávali jejich knapové, si rozkvět rytířstva a tím i heraldiky vynutil úřední hodnost - heroldský úřad - "heroldii". Tato se stává již výhradou souverennů a velmožů. V heroldiích jsou nyní, proto způsobili již jen šlechtici rodem, ba co víc, pasování rytíři "bez bázně a hany". Služební knapové již nejsou nadále přijatelní, a ani ne schopní. Vždyť také heraldika zasahovala do veškerého života panstva a šlechty vůbec; do válek a bitev, do mírových turnajů a klání, do právu užívání erbů, pečeti, do záležitostí genealogicko-rodových, do snatků, pozůstalosti a dědictví, do získávání úřadů a hodností, do příslušnosti k řádovému tovaryšstvu. A konečně, ne malou měrou, též do umělecké tvorby. A zde při všem byli heroldi soudci a rozhodčími. Byli však též vysíláni s diplomatickými poselstvími a politickými misemi, vyhlašovali války jménem svého pána a při smíru byli činní v úloze parlamentářů a vyjednávačů. Byli arbitři při šlechtických přích - proto musili být sami šlechtici - , vylučovali osoby nepřipustné pro společnost. Při turnajích a klání byli nejen pořadatelským orgánem těchto, ba co víc rozhodčími a soudci, měli právo vyloučit či nepřipustit přihlášené bojovníky dle platných zvyklostí, přezkoumávali pravost znaků a jejich oprávněné nošení a užívání, pořádali t. z. v. "Helmschau", přehlídku klenotů přítomného panstva, a vykazovali jiné, s heraldikou související činnosti.

A tu bylo nutné znát a naučit se nejen živá a praktická pravidla a zásady heraldiky, ale prokázat i znalost velké části erbů evropské šlechty. K tomu však bylo zapotřebí mnohaletého učení praxe a vědomostí z oborů s heraldikou úzce spjatých.

Sestnáctým stoletím tyto požadavky pomalu zanikají a heroldii zůstávají jen u panovnických dvorů, kde jsou jejich povinnosti omezeny na udělování nových erbů, přijímání k řádům, na sněmech, při korunovacích, snátcích či pohřbech a podobných dvorních okázalostech.

Na každém středověkém významějším dvoře působila v činnosti t. z. v. "Heroldie". Byla to instituce, skládající se z učedníků, pomocníků-tovaryšů a mistrů s králem v čele, podřízená přísné kázní a poslušnosti.

Učedníci (Garzune, Crogiere) byli posly či běžci (nuntii) a dělili se na pěší (peditantes) a koňmo (equitantes). Po třech letech věrné služby se mohli tyto ucházeti o přijetí do nejnižšího stavu v heroldii, za pomocníky - persevanti (poursuivant, prosequens). Ceremonie přijetí uchazeče připomíná na templářský a zednářský ritus, nešetřící mystičností a symboličností. Teprve po sedmileté služební lhůtě byli z persevantů vybírání ti schopní za mistry - heroldy (Eralds, Ehrenholde, Erhalde), čímž dosáhli druhého stupně. Z jejich středu pak vybraní, dosahují třetí hodnosti a stávají se "Králem heroldů" (rex armorum, roi d'armes, Wappenkönig).

Tito všichni: král, heroldi a persevanti tvořili tudíž Heroldii, která v mírovém stavu podléhala dědičnému maršálkovi (sénéchal), po dobu válek vrchnímu veliteli vojsk (connétable), jako nejvyššímu představenému.

Heroldové ve válce nebojují, přísluší jim vždy právo nedotknutelnosti; jejich příchod byl ohlašován trubači v livrejích (šátky visící na jejich trubkách jsou zdobeny znakem)

Mají svůj úřední oděv, tabard (tepart), znakový plášť, podobný dalmatice. Hlavu mají pokrytu kloboukem či baretem zdobeným pery. Vpravicí nosí hůl neb žezlo, kol šije jim visí - vá řetěz s odznakem úřadu.

Znakový král heroldů má vždy své vlastní úřední jméno, různě určované: dle země, znaku, barev, hesla, řádu, apod.

Naše heraldické spolčenství přičklo svému heroldovi, jenž nese úřední jméno "K ř í d l a" trochu jiné povinnosti a práva: Má za úkol dbát nad ryzostí a vžitými pravidly heraldiky, nad novou heraldickou tvorbou jak po stránce odborně námětové, tak po umělecky výtvarné, nad vžitou mluvou heraldickou - blasony, má dozor nad nepopíratelnou skutečností, aby heraldika a vše co s ní souvisí, zůstalo provždy takové, jaké má být a jaké i my všichni si upřímně přejeme aby zůstalo.

Alfréd C. Wierer R.

Heraldická sekce spolu s podnikem M e d i k Praha vydá v březnu r.1970 první z řady heraldických grafik, kterou chce dokumentovat českou heraldickou tvorbu minulosti. Tato řada bude zahájena mědirytinou Českého herolda z konce 16.stol. (viz obr.). Kopii rytiny ryje mistr Antonín Navrátil z oceloryteckého atelieru Ústředí výtvarných řemesel. Náklad bude omezen na 250 číslovaných kusů a doufáme že prodejní cena se bude pohybovat okolo 40 Kčs. Rytina bude prezentována v deskách se čtyřjazyčným nápisem "Český herold" a s ražbou znaku heraldické sekce. Objednávky lze již nyní posílat na adresu: Medik, Praha Nové Město, V tůních 13, nebo na adresu Heraldické sekce.

O PALATINECH

Pod označením císařský palatin nebo falckrabí (něm. "kaiserliche Hofpfalzgraf") se obvykle uvádějí osoby zastupující úředně panovníka (buď císaře nebo krále) Svaté říše římské národa německého, které mají určitá, císařským diplomem vymezená práva a povinnosti. Hodnost (či úřad) a titul císařského falckrabího (comitis palatini caesarei) byly trvale zřízeny císařem Karlem IV. pro celou Svatou říši římskou, přestože palatinský úřad byl znám již z doby karolinské (t.j. od 9.stol.) až do počátku 14.stol. Tehdy se ve větších správních oblastech tehdejší karolinské či později otonské říše vyskytovali různí říšští vikáři či falckrabata, kteří ve skutečnosti zastupovali panovníka (např. v Lotrinsku, v Sasku, Švábsku, Bavorsku aj.), předsedali královským místním soudům a spravovali místní říšské záležitosti.

V italské části tehdejší říše byl v době otonské zřízen ještě úřad královských poslů (tzv. missi regales) a titul palatina byl dán později dědičně několika rodům se soudní pravomocí nad spravovaným územím. Někteří císařové Sv. říše římské národa německého (jako Jindřich VI., Otto IV., Bedřich II., Jindřich VII. a Ludvík Bavorský) potvrdili dědičné falckrabský titul několika italským šlechtickým rodům a obnovil jim jejich palatinská práva. Známým italským rodem, který držel úřad palatina od raného středověku až do doby Karla IV., byl rod Lomello.

Když se císař Karel IV. rozhodl zřítit trvale úřady nebo lépe řečeno osobní či dědičné hodnosti palatinské v rámci celé Svaté říše římské, na které přenesl svoje dílčí práva, uděloval je s titulem "Comes palatinus caesarei". Tehdy (5.4.1355) udělil štýrskému biskupu Gerhardu von Ehrenberg tuto hodnost a nadal jej právem jmenovat notáře, legitimovat levobočky a udělovat rytířskou hodnost. I když již před ním (1353) nebo ve stejném čase (1355 a 1358) udělil Karel IV. obdobná práva, tj. legitimovat nemanželské osoby a jmenovat notáře (s omezeným počtem nebo bez omezení), kolínskému arcibiskupu Vilémovi (v r.1353), biskupu Dietrichovi von Mindem (1355), potom arcibiskupu magdeburskému a pražskému arcibiskupu Arnoštovi z Pardubic (1358), neudělil jim titul "comes palatinus caesarei", resp. "comitis sacri lateranensis palatii".

Diplomem vydaným v r.1355 biskupu Gerhardovi von Ehrenberg byla vlastně ustanovena instituce palatinů též pro německá říšská území v takzv. Svaté říši římské. Tehdy vlastně vznikly dvě císařské říšské kanceláře, tj. latinská expedice a německá expedice. Lze proto r.1355 považovat jako rok zřízení hodnosti a titulu "comitis palatini caesarei" (tj. palatinů) v celé Svaté říši římské, kdy se císař Karel IV. rozhodl udělovat tuto

hodnost různým osobám s právem zastupovat je v věcech udělování šlechtictví a erbů, legitimování levobočků a jmenování notářů.

Během svého panování udělil Karel IV. mnoha italským učencům, především právníkům, kterých si velmi vážil, říšský palatinát "ad personam", tj. pouze pro jejich osobu. Naproti tomu palatinátní diplomy udělené Karlem IV. italským šlechtickým rodům, mají obvykle dovětek, že tato hodnost je jim udělena dědičně i pro jejich potomky mužského pohlaví.

Také někteří biskupové obdrželi dědičné palatináty a to nejen pro svoji osobu, ale též pro své nástupce v úřadu biskupském. Také opati benediktinského řádu měli v tehdejší Svaté říši římské právo palatinů, které jim ale bylo uděleno později.

Falckrabata (palatini) z doby pozdější (tj. po Karlu IV.) měli obvykle titul "sacri Lateranensis palatii aulaque ac consistorii imperialis comites", zkráceně palatin nebo "comites palatini caesarei". Německé označení tohoto titulu bylo "Hofpfalzgraf" nebo "Graf des Lateranensischen Palastes". Tento titul je vlastně odvozen od starého lateránského paláce v Římě, který kdysi hrál důležitou roli při císařském korunovačním ceremonálu.

Tehdy se již rozeznávaly palatináty dva, tzv. malý palatinát, označovaný jako "communis forma", tj. pouze pro osobu povýšeného a velký (comitiva maior), který byl dědičný. Malé palatináty byly obvykle omezeny na osobu příjemce diplomu, který byl za určité zásluhy odměněn propůjčením palatinátní hodnosti. Někdy mohl být malý palatinát ještě používán syny povýšeného, ale jen tehdy, dosáhli-li doktorského grádu nebo radovské hodnosti, což bývalo výslovně uvedeno v uděleném diplomu. Tato přechodná forma mezi malým a velkým palatinátem se objevuje, ale jen velmi vzácně, za doby panování císaře Karla V.. Příkladem toho je např. palatinát Wilhelma Böcklinse von Böcklinsau (1555-1585), v jehož diplomu bylo výslovně uvedeno, že právo používat jej syny povýšeného je vázáno na splnění určitých podmínek (doktorský grád nebo radovský titul), jinak nepřechází titul palatina na mužské potomky böcklinsovského rodu. V jiných případech tato klausule nebyla v diplomu uvedena a přece malý palatinát byl užíván syny povýšeného, neboť jim byl vždy znovu propůjčen, aniž dosáhli radovských nebo doktorských titulů.

Původně bylo při udělení malé komitivy dáno právo jmenovat notáře a prohlašovat nemanželské osoby za manželské. Někdy bylo toto právo omezeno počtem, kolik se smí jmenovat notářů a kolik je možno celkem nebo ročně prohlásit levobočků za řádně splozených. Později (za císaře Bedřicha III.) bylo ještě propůjčeno další právo, tj. udělovat doktorské či jiné akademické tituly a od času Maxmiliána I. též povolení korunovat básníky vavřínovým věncem (poetae laureati). Právo udělovat dědičné erbovní listy měšťanům (tzv. "arma defensibilia deferendi") dostali držitelé malé komitivy teprve mnohem později, zhruba počátkem 15. stol. (tato práva udělil král Ruprecht v r. 1402, Albrecht II. v r. 1438, Bedřich III. v r. 1492, apod.). Často bylo v palatinátním diplomu uvedeno, kolik smí

palatin udělit erbovních listů. Tak např. švýcarský humanista Albrecht von Bonstetten, dostal v palatinátním diplomu z 20. 10. 1482 udělené právo dát pouze 20 osobám erbovní listy. Tenkrát nebylo toto právo ještě pravidlem při udělování malé komitivy. Teprve později, asi v polovině 16. stál., bylo při udělování malého palatinátu uvedeno též právo nobilitovat zavalé a vhodné osoby a propůjčovat měšťanům dědičné erbovní listy a znaky. Takové palatinátní diplomy byly často uděleny císařem Karlem V. mnoha doktorům práv nebo jiným učencům či zasloužilým osobám.

Naproti tomu velké palatináty (či velké komitivy) měli (mimo jiné) vždy toto právo již od svého počátku. Přesto však u mnoha velkých palatinátních diplomů bylo toto právo omezeno počtem, kolik erbovních listů smí celkem povýšený udělit, nebo kolik jich smí udělit za jediný rok. Rovněž v mnoha diplomech bylo výslovně řečeno, kolik se smí jmenovat notářů nebo udělit doktorských diplomů, popř. prohlásit osoby nemanželského původu za manželské. Tak např. hrabě Johann z Hennebergu, opat fuldský, dostal od císaře Karla V. dne 16. 11. 1537 velkou komitivu, ale s omezením, že smí ročně udělit erbovní listy pouze dvěma osobám. Přestože velké palatináty byly obvykle dědičné, často si je nechávali různí příslušníci šlechtických rodů, kteří je drželi po předcích, znovu potvrzovat od panovníků Sv. říše římské při jejich nástupu na císařský trůn.

Velké komitivy byly obvykle dávány mocným šlechtickým rodům nebo významným osobnostem. Tak např. velký palatinát obdržel v Linci dne 14. 10. 1491 Aloys Blancus Palaeologus, ve vyhnanství žijící potomek východofřímského (cařihradského) panovnického rodu. Rovněž rakouský arcivévodský dům dostal od císaře dne 6. 1. 1453 velkou komitivu a tak zv. "grosse Freiheitsbrief". Toto privilegium ale platilo pouze pro panovníky Rakouska, ale nikoli pro vévody tyrolské nebo štýrské, ačkoliv i oni pocházeli z habsburského rodu. Proto erbovní diplomy těchto drobných suverénů (vévodů tyrolských apod.) lze považovat za erbovní listy palatinů, kteří měli právo udělovat jen prosté šlechtictví, ale nikoliv vyšší šlechtické stupně (hraběcí nebo knížecí).

Německy píšící badatelé označují tituly velkých palatinů jako "Oberpfalzgrafen", kdežto malých jako "Unterpfalzgrafen". Jinak jen příslušníci vysoké aristokracie a duchovenstva dostávali velké komitivy, kdežto malá komitiva byla udělována drobné šlechtě, případně učencům (obvykle právníkům nebo lékařům), úředníkům nebo i měšťanům (patriciům), kteří byli držiteli různých městských hodností a zasloužili se o císařský panovnický rod. +)

***

+) Rovněž slavný renesanční benátský malíř Tizian (1490-1576), vlastním jménem Tiziano Vecellio, byl císařem Karlem V. povýšen dědičně do šlechtického stavu a obdržel od něho dne 10. květ. 1533 též hodnost palatinskou.

Někdy měli držitelé velké komitivy právo propůjčovat osobám, které uznají za vhodné, též malý palatinát (comes palatinus minor) a práva s ním spojená. Tak např. Fürstenberkové, kteří měli dědičně velký palatinát, udělili 57 různým osobám malé komitivy; rovněž Schönbornové, Schwarzburgové aj. propůjčili práva malých palatinátů mnoha osobám. Také známý německý básník Johann Christian Wieland byl nositelem malé komitivy, kterou dostal v letech 1756 až 1769 od hraběte Stadiona, dědičného držitele velkého palatinátu. U valné většiny velkých palatinátů bylo dědičné právo primogenitury v mužských potomcích. Rovněž někteří biskupové a arcibiskupové (např. špýrský, pražský, olomoucký atd.) měli nástupnické právo jako držitelé velké komitivy udělovat různé hodnosti, erbovní listy a erby apod. Zajímavé je zjištění, že i různé právní instituce jako university, akademie apod. měli udělené palatináty. Byly to např. universita v Boloni, v Helmstedtu, v Rostokách, v Innsbrucku, v Kielu, v Halle aj. Rovněž filosofická fakulta Karlovy University v Praze dostala v r. 1680 tuto hodnost a práva s tím spojená. Obvykle to byli zástupci těchto universit (např. rektori, děkani nebo profesorské sbory), které udělovali různým osobám doktorské, notářské tituly a hodnosti nebo i erbovní listy. Je zajímavé připomenout, že i různé vědecké učené společnosti (např. Leopoldinische Akademie der Naturforscher) nebo purkmistři měst Lipska (v r. 1711), Bréma (v r. 1736) a Žitavy (v r. 1711), dostaly v různých obdobích palatinátní hodnosti a práva s nimi spojená.

I když není bezpečně známo, kolik palatinátních hodností a diplomů udělili mnozí panovníci Svaté říše římské národa německého, víme bezpečně, že např. Karel IV, jich vydal kolem 70, jeho syn Zikmund 140, Karel V. asi 460, Rudolf II. kolem 210, Matyáš jen 50, František I. pouze 2 a posledních 10 jich udělil Josef II., Marie Terezie Leopold II. a František II. neudělili žádné palatinátní diplomy a hodnosti. Císařovna Marie Terezie byla vlastně proti právům palatinů a odmítala uznávat jejich činnost, především v ohledu vydávání erbovních či šlechtických diplomů. Tato panovnice totiž nařídila královskému prokurátorovi v Čechách a později i na Moravě, aby fiskální žalobou zakročil proti všem osobám používajících stavovských titulů získaných od palatinů bez schválení českého krále, což ovšem bylo málo dbáno. Proto Marie Terezie zrušila v r. 1762 dědičné právo palatinů na udělení šlechtictví a dvorským drkretem z 9. 3. 1765 prohlásila za neplatné jejich právo udílení erbovních listů. Za jejího nástupce Josefa II. se opět přikročilo k vydávání palatinátních diplomů a tudíž byla práva palatinů opět obnovena. Definitivně byla zrušena teprve zánikem Svaté říše římské, tj. v r. 1806.

Dále je třeba připomenout, že papežové římscí měli jako nejvyšší představitelé katolické církve a samostatní vládaři právo udělovat velké nebo malé komitivy (tkzv. "comes palatinus apostolicus") a často tohoto svého práva použili (např. udělili palatinát rodu Sforza-Cesarini aj.). S tímto titulem a hodností bylo spojeno též právo užívání některého papežského řádu (např. řádu Zlaté ostruhy nebo sv. Petra apod.) Tolik o udělování hodností a titulů císařských nebo papežských palatinů a platnosti jejich práv.

A nyní bych se chtěl zmínit o palatinech činných v zemích bývalé Koruny české. Nejstarším nám zatím známým příslušníkem českého šlechtického rodu, který dostal dědičně palatinátní hodnost byl Prokop z Rabštejna, jemuž ji udělil císař Bedřich III. dne 12. V. 1450. Tehdy dostal tento šlechtic právo ustanovit 10 veřejných notářů a 10 osob nemanželského původu prohlásit za manželské. Později to byli Jan Radešinský z Radešína (r. 1593), Jan Myllner z Mylhausu (před r. 1608), Jiří Pontán z Braitenberka (r. 1593) aj., kterým udělil císař Rudolf II. palatinátní hodnost s příslušnými právy.

Teprve po bitvě na Bílé Hoře byla mnohým, císaři Ferdinandu II. věrným příslušníkům české šlechty, udělena palatinská hodnost, obvykle velká komitiva. Tak např. v r. 1622 dostal velký palatinát dědičně Albrecht V. E. z Valdštejna, což bylo majestátem z české kanceláře v r. 1623 potvrzeno a rozšířeno na země býv. Koruny české. Roku 1624 dostal velkou komitivu Karel z Harrachu a Zdeněk z Lobkovic, v r. 1625 kníže Oldřich z Eggenberka, 1627 Vratislav starší z Fürstenberka, 1628 Vilém z Vchynic, Václav z Vrba a Adam Erdman Trčka z Lípy, 1629 Maxmilián z Dittrichštejna a Jan Rudolf Trčka z Lípy, 1630 Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, 1633 Jaroslav Bořita z Martinic, 1635 Heřman Čerbín z Chudenic, 1637 Ferdinand Lažanský z Bukové a další.

Také cizí šlechtické rody usedlé v Čechách dostaly hodnost velkého palatina: jsou to: Colloredové, Lichtenštejnové, Švarcenberkové, Schönbornové, Stadionové a další.

Malý palatinát měl např. biskup dr. Šimon Brosius Horštejnský z Horštejna (před r. 1636), biskup Tomáš Jan Pešina z Čechorodu (1668), lékaři prof. dr. Jan Bedřich Löw z Erlsfeldu a dr. Mikuláš Franchimont z Frankenfeldu, sušický děkan Jan Gothard z Čechoslavi, Jan Florian Hammerschmidt aj..

Jaká práva měli v Čechách držitelé velké a malé komitivy uvádí především Martin Kolář ve své "Českomoravské heraldice I." z r. 1902. Zde jsou na str. 46-48 podrobně uvedeny udělené výsady a práva v rámci velké nebo malé komitivy. Proto zde upouštím od jejich uvedení a odkazuje k práci tohoto významného českého heraldika.

Z hlediska dnešního stavu poznání lze říci, že za celé období od r. cca 1355 až do r. 1806 bylo různými císaři, papeži a palatiny uděleno asi 4000 až 5000 palatinátních diplomů (podle údajů dr. J. Arndta, 1964).

Na závěr bych chtěl něci říci o platnosti erbovních listů a šlechtických titulů udělených palatiny, a to bez ohledu, zda-li byli držiteli velké nebo malé komitivy. Převážná většina držitelů velké komitivy měla právo udělovat početným a zachovalým osobám měšťanské erby s kolčími přílbami a klenoty, propůjčovat predikáty nebo i povýšit je do prostého vladického či šlechtického stavu, s právem nosit nad uděleným znakem otevřenou turnajovou přílbu, účastnit se rytířských turnajů a pod. Povinností těchto povýšenců bylo zdržet se nešlechtických činností, tj. řemesel živnosti a obchodu. Shrneme-li všechny poznatky o palatinátních erbovních diplomech, můžeme říci, že převážná většina rodin, kterým byl různými palatiny udělen erb a přídomek, nebyla šlechtickými rodinami v pravém smyslu, přestože v některých erbovních listech je výslovně uvedeno povýšení do vladického stavu. Právně tedy neznamenalo udělení erbovního listu palatiny nic více, než že obda-

Znak
Jana Bílého z Opatovic
udělený mu 20.7.1620
palatinem hr. Arnoštem
Vilémem zu Ortenburg

archiv NM Praha

rovaný směl se svými manželskými potomky užívat uděleného znaku a přídomku. Lze tedy toto udělení považovat za jakési osobní vyznamenání, které přecházelo též na legitimní potomstvo. Pokud některé rodině nebyl palatinem darovaný erbovní list a predikát později potvrzen některým habsburským panovníkem, jako císařem římským nebo králem českým, spolu s povýšením do šlechtického či vladyckého stavu, jak se výslovně v diplomu uvádělo, lze je považovat jen za rodiny erbovní. Proto převážná většina členů těchto erbovních rodin setrvala ve stavu městském a zabývala se obvykle řemeslem nebo obchodem což byla činnost, která se v 16. a 17. stol. neslučovala se šlechtickým stavem.

Dr Alois Příbyl CSC

Použitá literatura:

- J. Arndt : Deutschland.-Hofpfalzgrafen-Register, Archivum Heraldicum Nr. 4, Lausanne 1956.
- " - : Zur Entwicklung des kaiserlichen Hofpfalzgrafenamtes von 1355-1806, Sonderdruck aus dem Hofpfalzgrafen-Register, Bd. I., Neustadt an der Aisch 1964.
- " - : Hofpfalzgrafen-Register, Bd. I., herausgeb. vom Herold etc. Neustadt a. d. Aisch 1964. Dále Bd. II., Lief. 1, Mecker von Balgheim, Johann Hildebrand 1589-1601, herausg. v. Herold, Neustadt a. d. Aisch 1966.
K. S. Bader & A. v. Platen: Der Grosse Palatinat des Hauses Fürstenberg, Donaueschingen 1954.
J. Bischoff: Kaiserliche Notare und Pfalzgrafen in Erlangen 1485-1806, Genealogie und Heraldik, 1949/50.
Böhmer-Huber: Regesta imp. Karl IV., Innsbruck 1877.
J. Ficker: Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens, 4 Bände, Innsbruck 1868-1874.
L. Koechling: Untersuchungen über d. Anfänge des Notariats in Deutschland, Marburg 1925.
M. Kolář : Českomoravská heraldika I., Část všeobecná (redig. A. Sedláček), Čes. akad. věd etc. Praha 1902.
V. Král : Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien, Tausig, Prag 1904.
B. Lifka : Erbovníci palatina Jiřího Bertholda Pontána z Braitenberka, Čas. Rodopisné spol., r. IX-X, Praha 1939.
A. Markus & J. Pilnáček: Znamení a znaky nešlechticů, Čas. Rodopisné spol. čs., r. V, seš. 1, Praha 1933.
A. Sedláček: Českomoravská heraldika II., Část zvláštní, Čes. akad. věd a umění, Praha 1925.
G. A. Seyler: Studien über Hofpfalzgrafen, insbesondere über Ursprung und Entwicklung dieser Würde, Jahrbuch "Adler", 4, r. 1877, Wien 1877.
F. Teplý : Slavatovské palatináty, Český čas. hist., r. XXX-1924, Praha 1924.
Wappenfibel - Handbuch der Heraldik, herausgeg. v. Herold, Verlag Degener & Co., str. 151-154, Neustadt a. d. Aisch 1967.

V těchto publikacích i v jiných heraldických pracích jsou uvedeny zmínky o palatinech nebo palatinátních erbovních listech českých nebo německých erbovních či šlechtických rodů.

***

ZNAKY SEDMI PRAŽSKÝCH KARDINÁLŮ

Papežskou bullou "Ex superne providentia maiestatis ...", danou v Avignonu 30. dubna 1344 Klimentem VI., bylo pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství. Z dosavadních třiceti tří pražských metropolitů, dosáhlo sedm kardinálského klobouku.

Prvním z nich je druhý pražský arcibiskup **J a n O č k o** z Vlašimě. Od mladých let důvěrník Karla IV., zprvu kanovník pražský, potom první probošt kapituly u Všech Svatých (1341-1351) a od roku 1351 biskup olomoucký. Po smrti Arnošta z Pardubic je 12. července zvolen a na den sv. Havla 1364 nastolen jako arcibiskup pražský. Roku 1365 získal pro pražského metropolitu titul stálého papežského legáta v diecesi pražské, fezenské, babenberské a mišenské na věčné časy. Kardinálem titulem u 12 apoštolů, byl jmenován Urbanem VI. dne 17. září 1378. Po obdržení kardinálského klobouku (6.3.1379), se vzdal arcibiskupství ve prospěch syna svého bratra Jana z Jenštejna, odchází do ústraní a brzy poté umírá (14.1.1380).

V 1. a 4. poli čtvrceného štítu zlaté břevno v černém poli (arcibiskupství pražské), ve 2. a 3. stříbrném poli dvě červené supí hlavy se zlatou zbrojí (znak rodový).

Jako druhý dosáhl kardinálského purpuru Arnošt Vojtěch hr. **H a r a c h**. Narodil se ve Vídni 4.11.1598 jako syn Karla Bernarda barona von Harrach. Studoval v Jindřichově Hradci, Čes. Krumlově a v Římě. Po dosažení kněžství a doktorátu theologie se stal papežským komorníkem a sekretářem. Zároveň kanovníkem olomouckým a pasovským. Na žádost císařovu je zvolen velmistrem křížovnickým. Pro své mládí potyřen papežem až 6.8.1623 a 4.4. příštího roku nastolen v Praze. Kardinálem jmenován papežem Urbanem VIII. 19.1.1626, titulem u P. Marie Andělské, později u sv. Vavřince. Roku 1666, po vytvoření biskupství hradeckého, je jako by v náhradu jmenován biskupem tridentským. Umírá ve Vídni 25. října 1667, vraceje se z volby papežské.

V 1. a 4. poli čtvrceného štítu znak arcibiskupství, ve 2. a 3. černém poli červený kříž maltánský, pod ním červená šestihroťá hvězda (znak křížovnický)+). Na tomto štítě je položena zlatá koule se třemi stříbrnými pětosiemi pery (2+1)-znamení rodové.

Dalším z kardinálů je Bedřich Josef Jan Celestin kníže **S c h w a r c e n b e r g**. Nejmladší syn knížete Jana Josefa a Pavliny roz. z Ahrenbergu, narodil se ve Vídni 6. dubna 1809. Již r. 1835 24.5. zvolen a 1.5. příštího roku vysvěcen na arcibiskupa v Salzburgu. Kardinálem jej jmenoval papež Řehoř XVI. 24. ledna 1842 titulem u sv. Augustina. Papežským rozhodnutím z 20.5.1850 byl potvrzen jako arcibiskup pražský a 15. srpna téhož roku intronisován. Je jediným z pražských kardinálů, který dosáhl pur-

puru před dosednutím na stolec sv. Vojtěcha. Do jeho doby spadá zahájení dostavby katedrály sv. Víta. Umírá 27.3.1875.

Na štítě arcibiskupském položen rodový znak pod knížecím kloboukem: čtvrcený štít se středním štítkem; v pravé červené polovině středního štítu na třech černých pahorcích stříbrná věž (Schwarzenberg). V levé modré polovině tři zlaté snopy (2+1) (lantkrabství Klegavské). 1. pole čtvrceného štítu je sedmkrát stříbrně modře polceno (Seinheim), ve 2. stříbrném poli tři červené špice (hrabství Sulzské), ve 3. stříbrném poli černá hořící ostřev (svob. páni z Brandisu) a ve čtvrtém poli ulatá hlava turka přirozené barvy, na níž sedí černý havran se zlatým obojkem na hrdle.

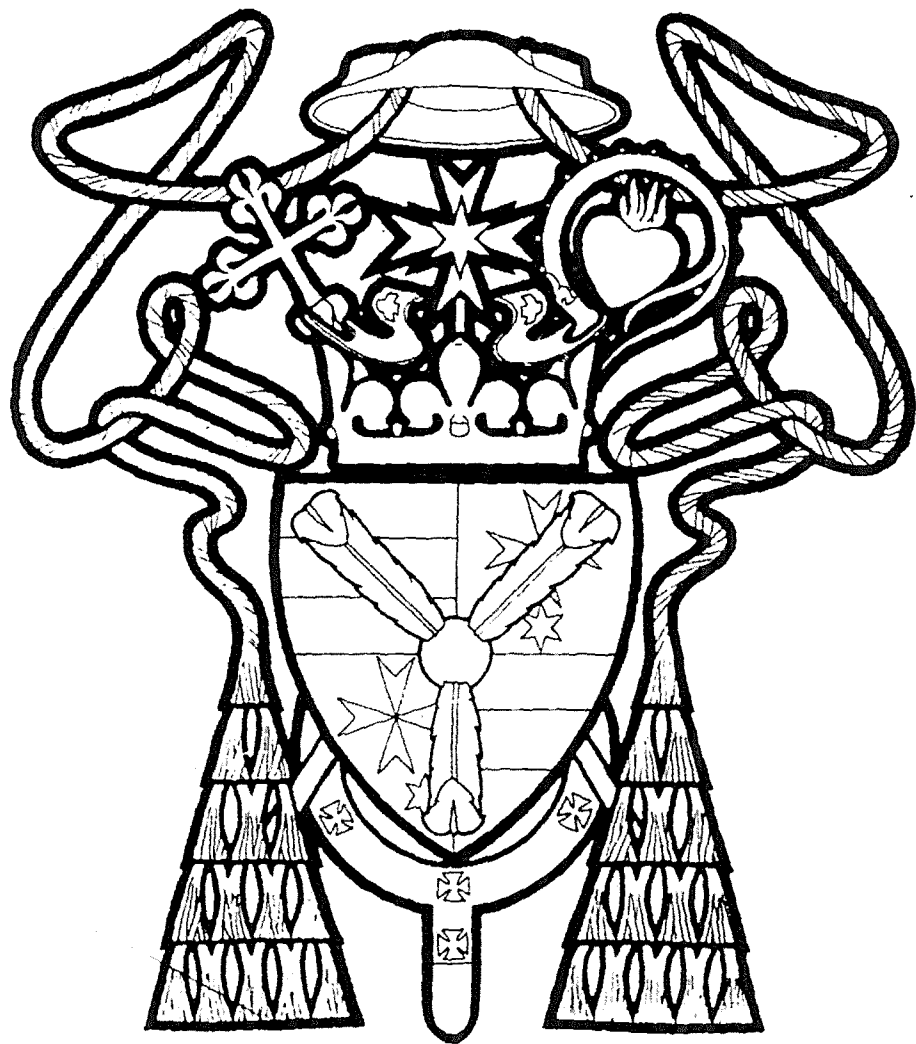
Jeho nástupcem se stal František de Paula hrabě **S c h ö n b o r n - B u c h h e i m - W o l f s t h a l**. Narodil se v Praze 24.1.1844 jako syn hraběte Ervina a Kristiny roz. hraběnky Brühl. Na kněze je vysvěcen 12.8.1873. Za 10 let, 18.11.1883 se stal biskupem budějovickým. Zde sídlí jen krátce a již 21.5.1885 je jmenován a 15.8. intronisován jako arcibiskup pražský. Kardinálem jej jmenoval papež Lev XIII. 24.5.1889 titulem u sv. Jana a Pavla. Umírá 25.6.1889

Štít dvakrát polcený a dvakrát dělený se středním štítkem. V 1. a 4. poli čtvrceného středního štítu znak arcibiskupství, ve 2. a 3. červeném poli po třech stříbrných špicích kráčejíci, zlatý dvojocas, korunovaný lev. V 1. modrém poli stříbrné břevno provázené třemi stříbrnými routami (2+1)-Heppenheim. Ve 2. zlatém poli rakousky císařský orel. Ve 3. červeném poli tři stříbrné štítky (2+1)-Reichelsberg. Ve 4. poli potaženém hermelínem, na červeném polštáři se zlatým lemem a střapci, zlaté říšské jablko (dědičný rakouský truksas). V 5. černém poli tři zlaté snopy (2+1)-Buchheim. V 6. zlatém poli černý doleva obrácený vlk ve skoku - Wolfstahl. V 7. červeném poli stříbrné břevno a v 8. stříbrném poli modrý korunovaný lev; přes figuru přeložena dvě červená břevna.

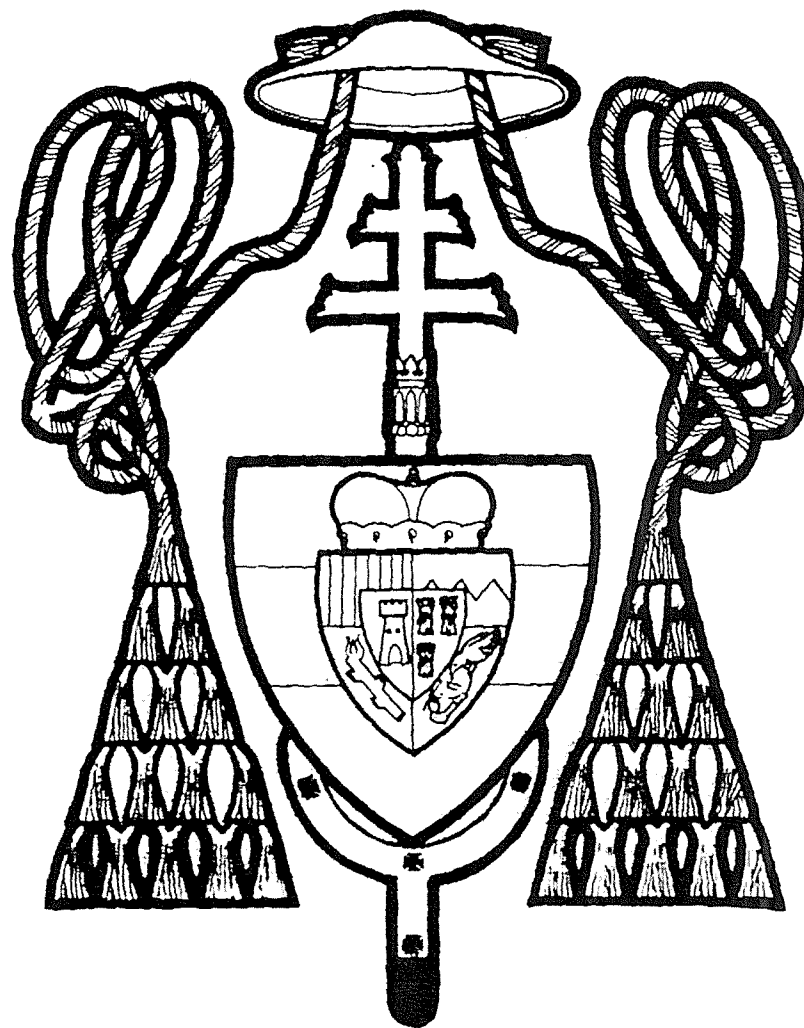
Nástupcem Schönbornovým je jmenován **L e v** hrabě **S k r - b e n s k ý** z Hříště. Narodil se 12.6.1863 v Hukovicích u Nového Jičína. Na kněze byl vysvěcen 7.7.1889. Pražským arcibiskupem byl jmenován 4.12.1899, svěcen 6.1. intronisován 14.1.1900. Kardinálem jej jmenoval papež Lev XIII. 15.4.1901 titulem u sv. Štěpána. Po jmenování arcibiskupem olomouckým, odchází z Prahy (1916). Roku 1921 po autonehodě resignoval a žil nadále v soukromí. +24.12.1938.

Znak arcibiskupství je položen do hlavy rodového znaku: ve stříbrném, černým kulem rozděleném štítě dvě zlatá zrcadla postrkaná černými kohoutími pery++. Pod každým z nich zlatá koruna. Štít je položen na maltánský a kříž s řádem sv. Štěpána.

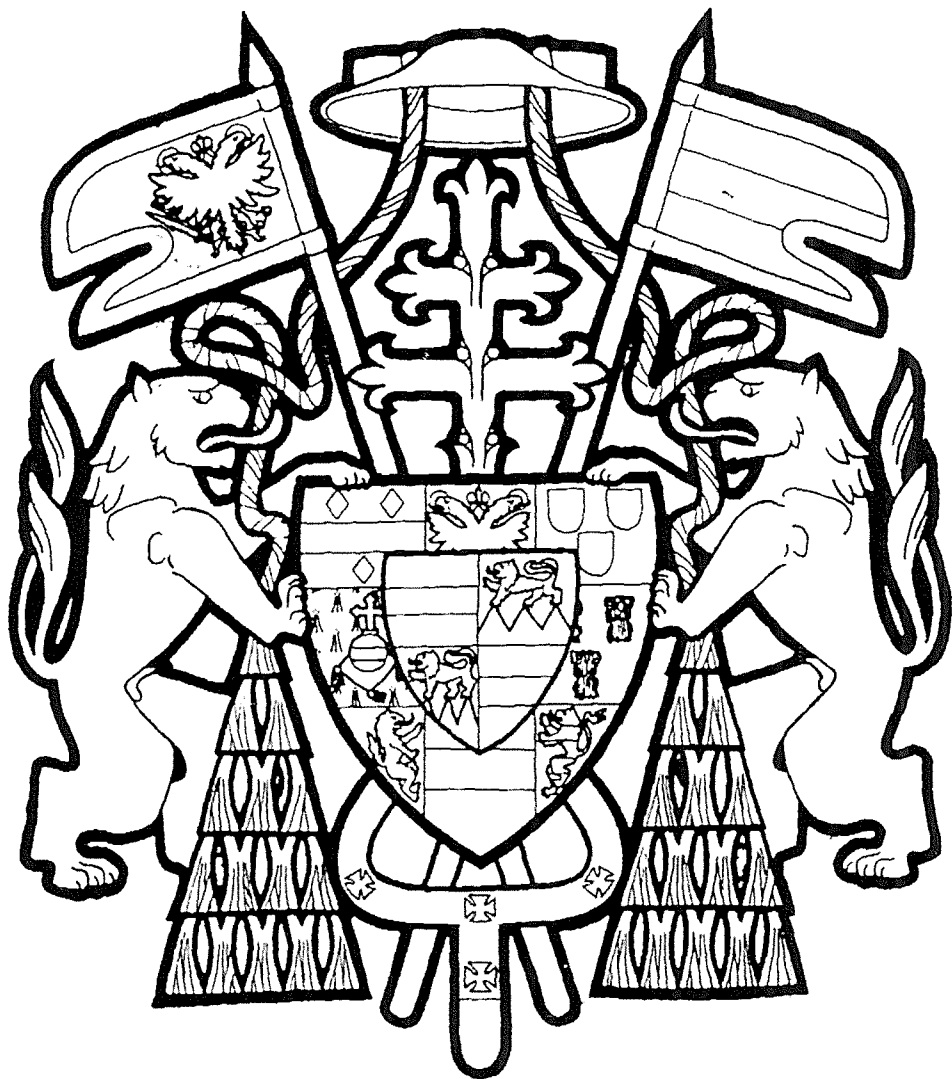
Předposledním kardinálem v Praze je Dr. Karel **K a š p a r**. Narodil se v Mirošově 16.5.1870. Na kněze byl vysvěcen v Římě 25.2.1893. Roku 1921 byl 13.6. jmenován a 29.6. intronisován jako biskup hradecký. Po resignaci Dr. Františka Kordače, stává se 22.10.1931 pražským arcibiskupem. Kardinálem jej jmenoval papež Pius XI. 16. prosince 1935 titulem u sv. Víta. Pravděpodobně r. 1939 stal se velkokřížníkem řádu sv. Jana Jerusalemského. Umírá 21. dubna 1941.

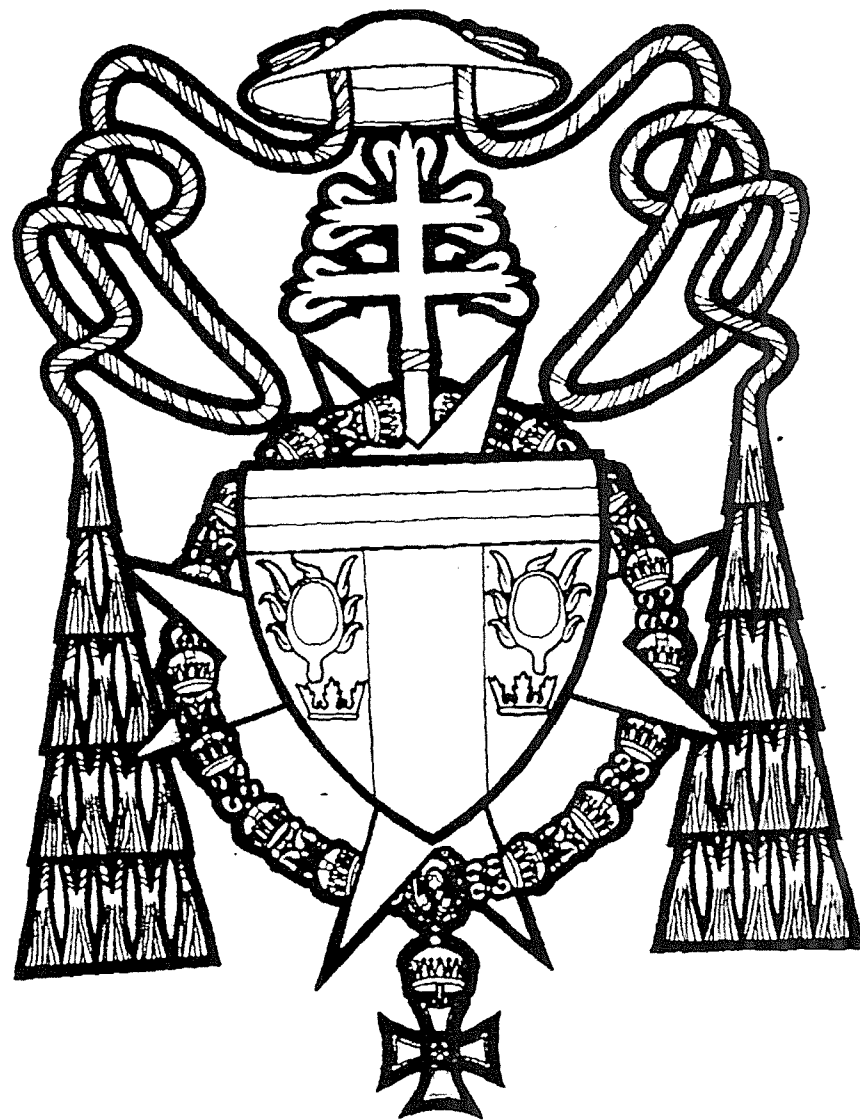
Arnošt Vojtěch hrabě H a r r a c h

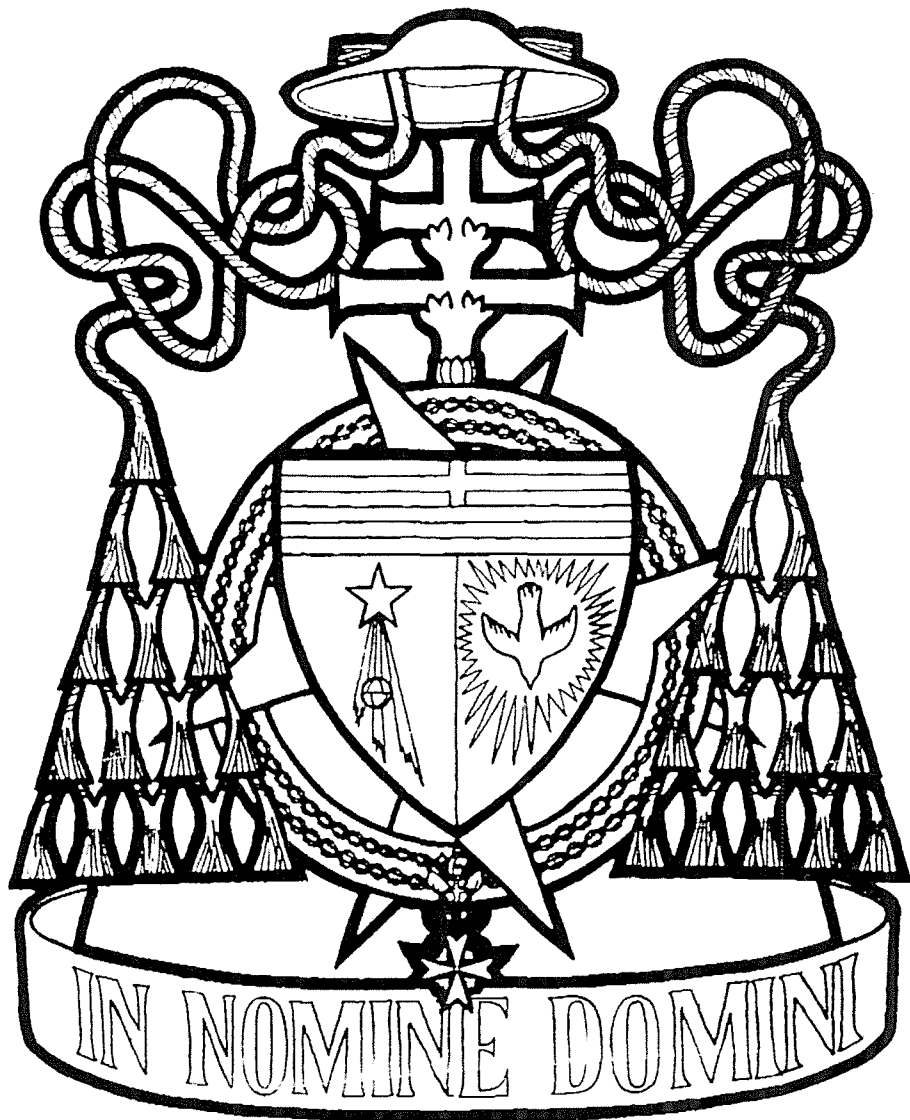
Bedřich Josef Jan Celestin kníže S c h w a r c e n b e r g

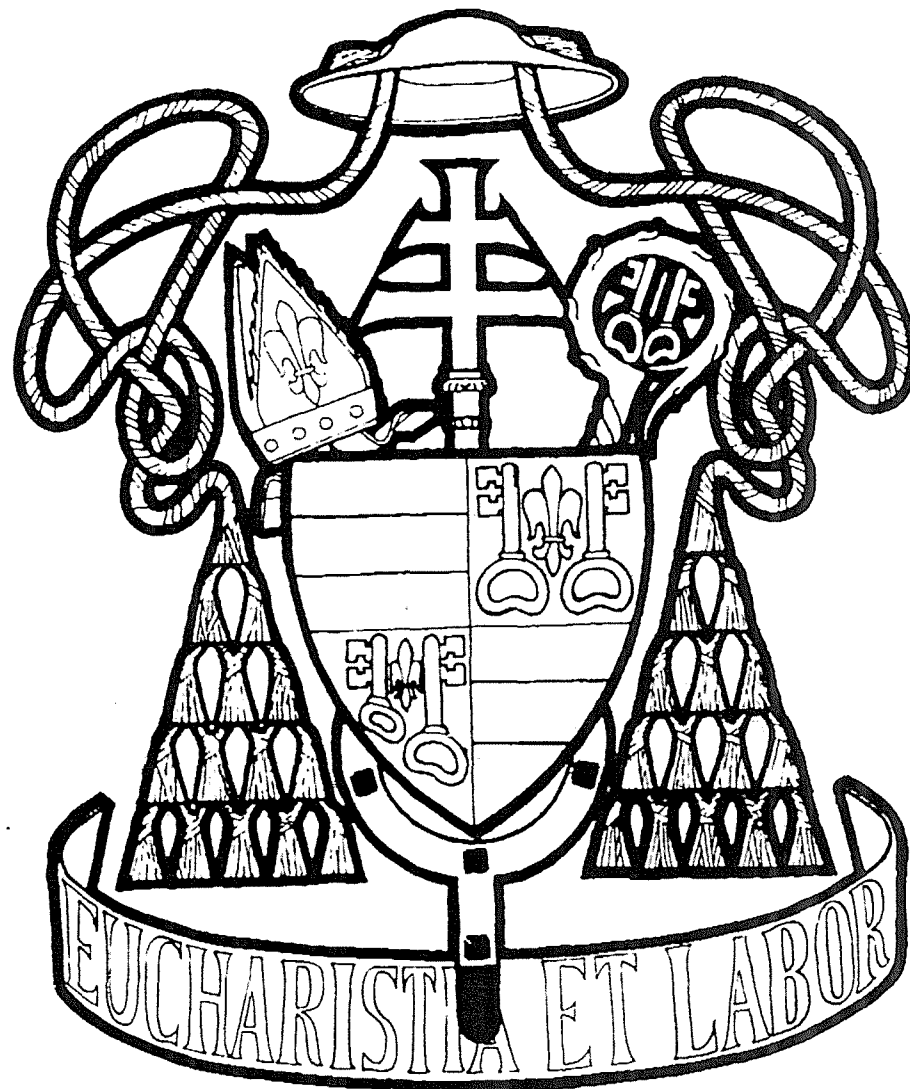
František de Paula hrabě Schönborn-Buchheim-Wolfsthal

Lev hrabě Skrbenský z Hříště

Dr.Karel K a š p a r

Dr.Josef B e r a n

V prvé hlavě polceného štítu stříbrný heraldický kříž v červeném poli (řád sv. Jana Jerusalemského). Ve druhé hlavě znak pražského arcibiskupství. V pravé modré polovině štítu zářící zlatá pětihraná hvězda nad míčem sv. Terezie. V červené levé polovině zlaté zářící stříbrná holubice Ducha Sv. (dle zasvěcení katedrály v Hradci Králové). Štít je položen na kříži maltánském a dekorován velkokřížem s jerusalémskou distinkcí téhož řádu.

Jeho nástupcem byl 4.11.1946 jmenován Dr. Josef B e r a n . Narodil se v Pizni 29.12.1888. Na kněze byl vysvěcen v Římě 10.6.1911. Zprvu kaplanuje, potom vyučuje náboženství, stává se univerzitním profesorem a rektorem semináře. Na arcibiskupa posvěcen a intronisován byl 8.12.1946, od kdy také používal znak. Kardinálem jej jmenoval papež Pavel VI. 22.2.1965 titulem u sv. Kříže na Flaminii. Umírá v Římě 17.5.1969.

V 1. a 4. poli znak arcibiskupství, ve 2. a 3. červeném poli mezi dvěma zlatými klíči (reminiscence na Plzeň) stříbrná lilie (atribut křesťanského patrona).

Honosné kusy, které vykazují z valné části značnou variabilitu, jsou v kresbách uvedeny dle poslední fáze vývoje celého znaku. U Jana Očka, Schwarzenberga a Schönborna dle náhrobků, u Skrbenského, Kašpara a Berana dle Catalogu cleri.

- +) pokud byla nalezena autentická vyobrazení Harrachova znaku, je hvězda osmihraná. Náhrobek, který má být v dvorním kostele sv. Augustina ve Vídni jsem nenalezl. Znak je přejet ze starých tisků: Appendix Ritualis Romano Pragensis ... (Knihopis č. 238) Stejnou formu znaku lze najít i v německém výtisku pohřební řeči od Kristiana Pfalce z Ostritz (Ehren-Crone Bey Dem Ertz-Bischofflichen leichen-Begraeguess Des Hochwuerdigsten in Gott Erleuchtigsten des Heiligen Roem. Reichs Fuersten Herrn Herrn Ernesti Adalberti Der Heill. Roem. Kirchen Tit. S. Laurentii in Lucina, Prioris Presbyterum Cardinalium, Cardinalis von Harrach ... ; Vytiskla universitní tiskárna 1667
- ++) V literatuře se uvádí s odvoláním na majestát per 11. Kardinál jich však užíval vždy pouze 7.
- * Arcibiskupem pražským jej jmenoval r. 1622 císař Ferdinand II.

Pavel R. Pokorný

K TAK ZVANÉMU POSUNU
FIKCE O ITALSKÉM PŮVODU

VÍTKOVců

Ve svém článku, Erb pětilisté řáže - Erbovní sešit II., poznamenává p. Karel Komárek, že fikci o italském původu Vítkovců lze posunout do 14. století. Argumentuje čtyřverším z kroniky tzv. Dalimila:

"Ot toho boje Róže vzhóru pojide,
lén mě mluviti, kak ten red vznide.
Ti-ť jsú z Uršínov vyšli
a z římských kniežat sú přišli."

Podívejme se však blíže na uvedenou citaci. Je převzata z vydání Jirečkova ve Fontes rerum bohemicarum (III Pha 1882 s. 120). Jde o verše 25 a n. v kapitole 58. Srovnáním textu jednotlivých rukopisů, dojdeme k překvapujícímu závěru. První dva verše znamenávají sice všechny rukopisy "první redakce" textově nejblíže původnímu znění, které vzniká kolem r. 1310 o něž se opírá i autor zmíněného článku. Avšak kromě rukopisu Lobkowiczského neuvádějí tyto dva verše rukopisy "druhé redakce" - tedy pozdější.

Celé citované čtyřverší se vyskytuje pouze v jediném a zároveň nejmladším rukopise Zebererově, na což upozorňuje nepřímo i Jireček ve Fontes. Tento rukopis, zvaný podle jednoho z majitelů Jana Zeberera, posledního městského pražského kancléře (+1759), je shodou okolností velice přesně datován.

Jde o individuální úpravu textu, za jejíhož autora se považuje písař rukopisu domažlickan Jan Pinkvička, který jej pořídil jako učitel v Ledči r. 1459! Upravovatel přepracoval kroniku po stránce formální. Dva verše rozvedl ve čtyři nebo i více veršů a některá místa úplně přepracoval.

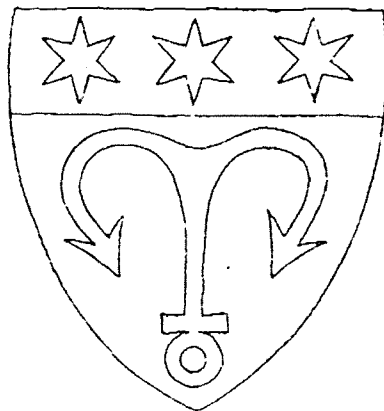
Jde tedy jasně o vsuvku do starého textu. I když toto datování rokem 1459 může být zajímavé pro rozšíření pověsti o rodovém původu, není přece jen starší než Oldřich z Rožmberka. Považuji za správné touto konfrontací uvést věci na pravou míru.

Pavel R. Pokorný

Ocelorytecký atelier s tradiční klientelou presidentské kanceláře, pražské konsistoře a předních čes. grafiků p r o v á d í : ocelorytiny a mědirytiny návštěvnek, dopisních papírů, obálek a Ex-Libris, rytiny erbů, znaků a značek, pečetě nové a kopie starých, kopie starých ocelo i mědirytin, pečeti, del, starých ručních razidel a model pro knihaře, ryteckou a ciselérskou výzdobu starých i nových zbraní a jejich restaurování, knihařské rytiny nové i slohové, umělecké kování na knihy dle dodaných návrhů či starých vzorů. Provádíme veškeré umělecké rytiny v kovu dle dodaných i vlastních návrhů včetně ražeb.

Vaše objednávky adresujte na :
Ústředí uměleckých řemesel, ocelorytecký atelier, Praha 2, Školská ul. 36
telefon 23 68 06
Z A L O Ž E N O R O K U 1 9 1 4

ukázka: suchá ražba lva provedené v oceli dle tisku ze starého dřevorytu. Objednala česká akademie věd.

IN MEMORIAM   A L E X A N D R A   H Ú Š Č A V Y

V posledním čtvrtletí roku 1969 proběhla denním tiskem zpráva o úmrtí bratislavského universitního profesora Alexandra Húščavy. Jeho jméno okamžitě připomnělo armorial Břetislava Štorma, který kreslil svým přátelům v roce 1945 a v němž zaznamenal i znak tohoto přítele z období svého slovenského působení. Je na něm štít dělený, v černé hlavě nese tři zlaté šestihroté hvězdy, v dolní části modré stříbrnou zvrácenou zahrocenou kotvu. Jeho téměř klasická podoba je zřejmě návrhem Břetislava Štorma, který ve svých znacích navazoval na obsah i kresbu nejstarších období heraldického vývoje. Proto pro ně volil ušlechtilé tvary klasických figur a odmítal obrazy předmětů denního užívání.

Připomeňme si, že Alexander Húščava byl jedním z autorů Erbovních knížek. Ročník 1939 přinesl jeho stať o znaku bývalé stolice Liptovské, v němž podrobně sleduje vývoj svého zájmu, poukazuje na jeho klasický vznik a jeho přeměny uzavírá konstatováním, že "prvky krásnej starej heraldiky, ktoré do určitej miery sa snaží zachovať ešte liptovský znak z r. 1550, sa postupom času strácajú a posledný liptovský znak z roku 1837 žalostným dokladom úpadku súčasného heraldického čítania". Stať je v podstatě skvělou ukázkou práce autorů erbovních knížek, které naši heraldickou literaturu obohatili o řadu významných dokumentů.

ZMZ

REDAKČNÍ PŘIPOMÍNKA:

Tímto dvojjíslem uzavíráme první příslibený ročník Erbovních sešitů. Nevyšlo nám to, jak jsme si představovali, domníváme se však, že jsme splnili závazek, když jsme dvě první čísla vydali v rozšířeném obsahu a vyrovnali zmenšení ve zbývajícím dvojjísle. Po získaných zkušenostech přistupujeme ke změně našeho vydávání. Neopouštíme úpravu Erbovních sešitů, upravujeme však jejich vydávání ve zcela nepravidelnou subskripční dobu nevázanou na roční či čtvrtletní periodicitu, Erbovní sešity jsou tedy naprosto neperiodickým tiskem. Další číslo, které připravujeme, je věnováno heraldice třicetileté války. Jeho náplň je opřena především o kresby znaků a doprovodný text zhuštěn na míru co nejmenší. Vydáme je ve spolupráci s Genealogickou a heraldickou společností a včas oznámíme vydání subskripčním dopisem. Saháme po tomto způsobu proto, abychom zajistili zaslání všem opravdovým zájemcům a abychom nemuseli některé objednatelé prosit o zaplacení ediční úhrady, jak se nám to stalo v několika případech dosavadního vydávání. Je nám totiž svrchovaně trapné vyhledávat formu urgencí, bohužel však sami za výrobu nemůžeme zůstat dlužní. Děkujeme svým přátelům za zájem a těšíme se, že novou formou úroveň a hodnotu Erbovních sešitů ještě zlepšíme.

redakce

ERBOVNÍ SEŠIT

číslo 3-4, prosinec 1969

Vydala Heraldická sekce Klubu vojenské historie při Vojenském historickém ústavu Praha, Praha - Žižkov, U Památníku 2. Tisťeno jako rukopis, vydáno pro vlastní potřebu. Redakční rada: Zdirad Čech, akad. mal. Josef Lisý, Dr. Aleš Příbyl CSc, Dr. Vlad. J. Sedlák, Aleš Zelenka, Dr. Zdeněk Zenger (šéfredaktor). Autoři kreseb: Zdirad Čech (str. 17-22 + barevná příloha), Z. M. Zenger (str. 4, 25), str. 7 reprofoto Jitky Janatkové.

P.T.

Redakční rada se omlouvá za chyby v tomto dvojčísle, které vznikly nepozorností při opisování původních textů.

str.2 místo Josefa Mejtského chybně uvedeno Václava Mejtského.

str.13 Znak Janu Bílému z Opatovic neudělil hrabě A.V.zu Ortenburg nýbrž Jan Myllner z Mylhauzu dne 25.8.1608.

str.15 a jinde má být Schwarzenberg nikoli Schwarcenberg.

str.16 má být lantkrakství Kleggavské, dále Seinsheim; kardinál Schönborn zemřel 24.5.1899; kardinál Skrbenský byl svobodným pánem nikoli hrabětem.

str.26 člen redakční rady, akad.malíř se jmenuje Pavel Lisý nikoli Josef.

Věříme ve Vaše pochopení, které omluví nedostatky naší práce. Děkujeme.

za redakční radu

Alěš Zelenka v.r.